

МОЖЛИВОСТІ ЕКСПОРТУ М'ЯСА І М'ЯСНИХ ПРОДУКТІВ ДО КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄС: ВИМОГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Розглянуто питання можливості та доцільності експорту м'яса та м'ясних продуктів з України до країн Європейського Союзу за умов наданих автономних торгових преференцій. Надано загальну характеристику актуальним підходам ЄС щодо імпорту продукції тваринного походження з країн-нечленів. Описано вимоги, які висуває Європейський Союз до країн-експортерів, а також охарактеризовано заходи в рамках багатоступеневої процедури оцінювання відповідності третіх країн вимогам щодо експорту м'яса та м'ясних продуктів до країн-членів ЄС. Наведено міркування щодо економічних та іміджевих аспектів експорту м'яса та м'ясопродуктів до ЄС, а також запропоновано низку заходів, щоб вихід зазначеної продукції на ринки ЄС став можливим.

Ключові слова: ветеринарні вимоги, Європейський Союз, експорт, м'ясні продукти, м'ясо, оцінювання відповідності.

Рассмотрены вопросы возможности и целесообразности экспорта мяса и мясных продуктов из Украины в страны Европейского Союза в условиях предоставленных торговых преференций. Дана общая характеристика актуальных подходов ЕС к импорту продукции животного происхождения из стран-нечленов. Описаны требования, выдвигаемые Европейским Союзом к странам-экспортерам, а также охарактеризованы мероприятия в рамках многоступенчатой процедуры оценки соответствия третьих стран в отношении экспорта мяса и мясных продуктов в страны-члены ЕС. Приведены соображения касательно экономических и имиджевых аспектов экспорта мяса и мясопродуктов в ЕС, а также предложен ряд мер, чтобы выход указанной продукции на рынки ЕС стал возможным.

Ключевые слова: ветеринарные требования, Европейский Союз, мясные продукты, мясо, оценка соответствия, экспорт.

Problem of availability and necessity of meat and meat products exportation from Ukraine to the states of the European Union in the frames of trade preferences granted is considered. Overall characteristic of EU to-day approaches the importation of the products of animal origin from non-member states is given. EU requirements to exporting states are listed, the measures within multistage compliance evaluation routine of the third countries to the requirements concerning exportation of meat and meat products to EU member states is also characterized. Considerations are adduced concerning economic and image aspects of the exportation of meat and meat products to EU, a number of measures to facilitate the said products introduction to EU markets is proposed.

Key words: veterinary requirements, European Union, exportation, meat, meat products, compliance evaluation.

Постановка проблеми. Розглядаючи питання можливої та доцільної реалізації автономних торгових преференцій, що їх відкриває Європейський Союз для українських товаровиробників м'яса та м'ясних продуктів на період з квітня-травня до листопада цього року, слід виокремити декілька аспектів.

Аспект перший – відповідність продукції ветеринарно-санітарним вимогам Європейського Союзу. Виходячи з низки причин – більшою мірою економічних, меншою політико-економічних – країни-члени ЄС активно користуються можливістю імпорту продукції тваринного походження, про що свідчить перелік країн, які було проінспектовано фахівцями ветеринарних органів цього міждержавного об'єднання. Зокрема, станом на квітень 2014 р. до списку перевірених закладів, продукція яких дозволена для експорту до ЄС, належать підприємства 18 країн-нечленів, що здійснюють постачання м'яса копитних, та 21 країни, підприємства яких виробляють м'ясопродукти. Основним же критерієм, що визначає прийнятність м'яса та продуктів з нього для допуску на спільний ринок країн Європейського Союзу, є максимально гарантована харчова безпечність зазначених товарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Європейський Союз виробив необхідні та достатні критерії щодо допуску на внутрішній ринок продукції тваринного походження з країн, що не належать до цього міждержавного об'єднання. Принциповим є дотримання вимог, які зазначено у Регламенті (ЄС) No 854/2004 Європейського Парламенту та Ради, що встановлює особливі правила організації офіційного контролю продуктів тваринного походження, призначених для споживання людиною [1]. Вимоги ЄС до країн-експортерів та закладів, що здійснюють забій тварин, їх первинну переробку або є операторами ринку м'яса та м'ясних продуктів викладено у докладних методичних матеріалах [2, 3]. Фахівці ЄС проводять цілеспрямовану роботу з ознайомлення державних органів та суб'єктів господарювання потенційних країн-експортерів з чіткими та прозорими ветеринарними та санітарними вимогами компетентних органів Європейського Союзу [4]. Передові підприємства України та інших країн СНД вже провели значну роботу щодо проходження відповідної процедури оцінювання відповідності та одержання дозволів на реалізацію м'яса та м'ясних продуктів у країнах ЄС, проте на перепоні стають суто економічні питання пошуку відповідної збутової ніші на цьому насиченому та вимогливому ринку [5, 6].

Виклад основних результатів досліджень. Основною вимогою ЄС щодо м'яса та м'ясних продуктів всіх видів країна має бути у списку перевірених країн стосовно певного продукту. Також до принципів вимог до експортерів м'яса та м'ясних продуктів є такі:

- у кожній з країн-експортерів повинен бути компетентний ветеринарний орган, зона відповідальності якого поширюється на весь харчовий ланцюжок. Зазначені органи повинні мати повноваження, структурні підрозділи та ресурси для здійснення ефективного інспектування та відповідальної сертифікації дотримання ветеринарних вимог, а також вимог загальної гігієни;

- країна або регіон походження повинні відповідати певним стандартам щодо здоров'я тварин. Це передбачає, що країна повинна бути членом Всесвітньої організації охорони здоров'я тварин (ОІЕ) та повинна дотримуватися стандартів цієї організації й надавати визначену нею обов'язкову інформацію. Ветеринарна служба повинна належним чином забезпечувати виконання всіх необхідних заходів щодо охорони здоров'я;

- національні органи повинні також гарантувати дотримання відповідних вимог гігієни та охорони здоров'я населення. Законодавство щодо гігієни містить особливі вимоги до структури, обладнання та технологічного процесу закладів, що здійснюють забій тварин, ділення туш, а також зберігання та обробку м'яса. Ці норми запроваджують задля забезпечення високих стандартів під час оброблення продукту, а також запобігання його зараженню;

- для оцінювання відповідності нормам ЄС щодо залишків ветпрепаратів, пестицидів та забруднювачів, повинна діяти система моніторингу;

- компетентний орган повинен розробити та надати Європейській комісії для погодження відповідну програму моніторингу, яка надалі повинна щороку оновлюватися;

- імпорт дозволений тільки з перевірених закладів (у т.ч. підприємств із забою та первинної переробки, закладів з обробки дичини, холодильників, м'ясопереробних підприємств), інспектування яких компетентним органом країни-експортера довело їх

відповідність вимогам ЄС. Орган дає необхідні гарантії, інспектування він повинен здійснювати регулярно;

- країни-експортери м'яса тварин різних видів, що належать до великої рогатої худоби, овець і кіз, повинні пройти процедуру визначення статусу зазначених країн щодо ГЕВРХ (губчаста енцефалопатія великої рогатої худоби – “коров'ячий сказ”). Підставою для призначення цього статусу є оцінювання ризику з урахуванням особливих вимог до імпорту, пов'язаних з ГЕВРХ;

- відомство Європейської комісії з продовольства та ветеринарії здійснює інспектування, необхідне для підтвердження відповідності зазначеним вище вимогам. Завданням цього інспектування є досягнення довіри між Комісією ЄС та компетентним органом країни-експортера.

Європейським Союзом запроваджено багатоступеневу процедуру оцінювання відповідності третіх країн вимогам щодо експорту м'яса та м'ясних продуктів до країн-членів ЄС:

1. Національний орган повинен подати до Генерального директорату з охорони здоров'я та захисту прав споживачів Європейської комісії формальний запит щодо експорту м'яса та м'ясних продуктів до ЄС. Запит має містити підтвердження з боку зазначеного органу щодо його спроможності дотримання всіх відповідних нормативних положень на виконання вимог ЄС.

2. Генеральний директорат з охорони здоров'я та захисту прав споживачів надсилає анкету, яку слід заповнити та повернути.

3. На цій стадії країна-експортер повинна скласти та погодити План моніторингу залишків ветпрепаратів, пестицидів та забруднювачів (якщо це не було виконано раніше).

4. У разі позитивних результатів оцінювання Плану моніторингу залишків та анкети, Продовольчо-ветеринарна служба виконує інспектування ситуації на місці.

5. На підставі результатів інспектування та гарантій, наданих країною-експортером, Генеральний директорат з охорони здоров'я та захисту прав споживачів складає перелік особливих вимог до країни, за умови виконання яких дається дозвіл на імпортування, а також перелік перевірених закладів цієї країни. Ці документи далі підлягають обговоренню з боку представників всіх країн-членів ЄС.

6. Якщо країни-члени схвалюють надані пропозиції, Європейська комісія затверджує особливі вимоги щодо імпорту. Перелік перевірених закладів, який може бути доповнений за запитом країни-експортера, є загальнодоступним, його адреса в Інтернеті:

http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/establishments/third_country/index_en.htm

На практиці, виконання перелічених вимог не є справою простою, здійснити всі зазначені процедури швидко неможливо у принципі. Про це свідчить досвід українських виробників. Зокрема, ПАТ “Миронівський хлібопродукт” проводив відповідну роботу впродовж 5 років.

Аспект другий – економічна доцільність експорту м'яса та м'ясних продуктів до країн ЄС. Тут слід говорити про загальну тенденцію та про винятки. Почнемо з винятку: виробництва м'яса птиці. Цією продукцією наші товаровиробники у повній мірі забезпечують внутрішній попит і експортують значні обсяги до держав-членів СНД, а також до Іраку, Ліберії, Йорданії, Лівії та інших країн. Найбільші виробники зазначеної продукції, на відміну від інших продуктів тваринного походження, мають необхідні об'єми для експорту до країн ЄС та мають відповідні дозволи від компетентних органів цього об'єднання. Але! В умовах майже повного припинення постачання м'яса курятини зі Сполучених Штатів, зменшення квоти на постачання м'яса птиці з Бразилії й серйозних проблем з дотриманням птахівниками цієї країни вимог ЄС, а також внаслідок припинення фінансової підтримки Європейським Союзом власних експортерів птахівничої продукції, спільний ринок ЄС є перенасиченим і організація магістральних експортних поставок українського м'яса птиці, напевно, є наразі можливою. А з правилом справи набагато гірше,

ніж з винятком, оскільки постачання решти видів м'яса та м'ясних продуктів потребує кількарічної роботи над виконанням всіх процедур, які визначені ветеринарно-санітарним законодавством ЄС.

Аспект третій – престиж українських товаровиробників через присутність до авторитетному та вибагливому європейському ринку або, принаймні, через присутність нашої країни у складеному відповідними органами ЄС списку потенційних країн-експортерів м'яса та м'ясних продуктів, а також через долучення наших кращих виробників до переліку перевірених закладів. Останнім шляхом пішли російські колеги, які виконали всі ветеринарно-санітарні вимоги ЄС ще наприкінці 2012 р., проте станом на кінець 2013 р. експортні поставки м'яса птиці російського виробництва до країн ЄС так і не було розпочато. Наші птахівники виявили більшу послідовність та розпочали постачання м'яса птиці на ринок ЄС, проте обсяги поставок наразі не можна назвати значними.

За певної злагодженої діяльності передових виробників м'ясних продуктів та державних органів України, можна і слід організувати просування зазначених продуктів на ринки ЄС, де численна діаспора вихідців з України та інших країн колишнього Радянського Союзу обумовлює платоспроможний попит на традиційні м'ясні продукти за старою радянською номенклатурою. Певна річ, зазначені продукти повинні відповідати і вимогам щодо якості, не нижчими ніж у старих ГОСТах, і сучасним вимогам щодо безпечності, нормованим чинними регламентами та директивами ЄС.

Висновки. Таким чином, для організації експорту м'яса та м'ясних продуктів до країн ЄС у короткостроковій перспективі слід у повній мірі використати потенціал наших кращих виробників, які вже домоглися визнання компетентними ветеринарно-санітарними органами ЄС – за умови відповідної допомоги Міністерства аграрної політики та продовольства України та недержавних структур, що є експертами у питаннях аграрних ринків і, зокрема, зовнішньої торгівлі продовольчими товарами.

У довгостроковій перспективі ключовим питанням повинна стати діяльність Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України, яка, виходячи з наявного та майбутнього досвіду співпраці з відповідними органами ЄС повинна сприяти ефективному набуттю вітчизняними виробниками необхідних дозволів на експорт м'яса та м'ясопродуктів до країн ЄС. Відповідно, ґрунтовнішими мають стати стратегічні прогнози фахівців з аграрних ринків, щоб постачання вітчизняної продукції до країн Євросоюзу не було лише показово-іміджевим заходом, а давало б виробникам та іншим операторам ринку цілком реальний прибуток.

Список літератури

1. Regulation (EC) No 854/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 laying down specific rules for the organization of official controls on products of animal origin intended for human consumption / Official Journal of the European Union L 139/55. – 30.4.2004. – 45 p.
2. EU import conditions for fresh meat and meat products. European Commission, Directorate General for Health and Consumer Protection. – Brussels. – 2014. – 4 p.
3. Regulation (EC) No 854/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 laying down specific rules for the organization of official controls on products of animal origin intended for human consumption / Official Journal of the European Union L 139/55. – 30.4.2004. – 45 p.
4. Escudero Sanchez, I. How to export meat to the UA? / Ines Escudero Sanchez // European Commission, DG Trade. – Mongolia, March 2013. – 6 p.
5. Експорт в ЄС після Угоди про асоціацію: товари сільського господарства. Електронний ресурс TEXTY.org.ua. – 28.10.2013 р.
6. Никитин С. И. Экспорт мяса птицы в ЕС. Организационные и правовые аспекты. / С. И. Никитин // Птица и птицепродукты. – 2011. – № 2. – С. 35–39.